

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Β. ΓΛΑΡΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

Ἀνάτυπον
ἐκ τῆς ΕΕΘΣΠΑ
Τόμος ΜΔ' (2009)

ΑΘΗΝΑΙ 2009

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

ΥΠΟ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Β. ΓΛΑΡΟΥ
Έπ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ὁ ἅγιος Πέτρος, ἐπίσκοπος Ἄργους, γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη περὶ τὸ 850¹ ἀπὸ εὐποροῦς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι διακρίνονταν γιὰ τὴν εὐσέβειά τους καὶ τὴ φιλανθρωπία τους². Τόσο ὁ ἴδιος, ὅσο καὶ τὰ τέσσερα ἀδελφία του –ὁ Παῦλος, ὁ Διονύσιος, ὁ Πλάτων καὶ ἡ μία ἀδελφή του– διακρίνονταν γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα καὶ τὴ φιλομοναχική τους διάθεση³. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ τεκμαίρεται ἀπὸ τὴ διήγηση τοῦ βιογράφου του, ὅπου περιγράφεται ἡ σταδιακὴ προσχώρηση ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας στὸν μοναχικὸ

---

1. K. Krumbacher - Γ. Σωτηριάδου, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας*, τόμ. Α΄, μτφρ. Γ. Σωτηριάδου, Ἐν Ἀθήναις 1897, (φωτοτυπικὴ ἀνατύπωσις Β. Γρηγοριάδου, Ἀθήναι 1974), σ. 333· Χρυσοστόμου Ἀργολίδος, «Πέτρος. Ἐπίσκοπος Ἄργους. Ἅγιος (3 Μαΐου)», *ΘΗΕ* 10 (1967) 369-371, ἐδῶ: στήλ. 371· Κ. Κυριακοπούλου, *Ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ἄργους βίος καὶ Λόγοι. Εἰσαγωγή - κείμενον - μετάφρασις - σχόλια*, ἔκδ. Ἰεράς Μητροπόλεως Ἀργολίδος, Ἐν Ἀθήναις 1976, σ. 4. Πρόσθεσε καὶ τὸ σύντομο ἀλλὰ ἐμπεριστατωμένο ἄρθρο τοῦ π. Ε. Στασινοπούλου, «“Δαναός” καὶ Ἅγιος Πέτρος», *Δαναός* 1894-1994: 100 χρόνια πνευματικῆς προσφορᾶς τοῦ συλλόγου Ἀργείων ὁ “Δαναός”, Ἄργος 2007², σσ. 9-15.

2. Θεοδώρου Νικαίας, *Εἰς τὸν ἐν ἀγίοις Πατέρα ἡμῶν καὶ θαυματουργὸν Πέτρον ἐπίσκοπον Ἄργους*, στὸ Κ. Κυριακοπούλου, ὁ.π., σσ. 232³⁴-234³⁵.

3. Θεοδώρου Νικαίας, ὁ.π., σ. 234⁴⁸⁻⁵¹: «Ἡ δὲ πρὸς τοὺς παῖδας συχνὴ νοουθεσία καὶ τῶν ἱερῶν λογίων ἐξάπλωσις καὶ πειθὸ τὸ εὐκόλον ἐσωφρόνιζε τῆς νεότητος καὶ ὄλον ἀνήγγε τὸν νοῦν πρὸς Θεόν, ὡς κατεστάλθαι μὴ μόνον αὐτοὺς καὶ σωφρόνως βιοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ οἰκετικόν».

βίο⁴, μὲ τελευταίους τὸν νεαρό Πέτρο καὶ τὸν πρεσβύτερο ἀδελφὸ του Πλάτων⁵. Καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς μοναχικῆς ἀσκήσεώς του ὁ Ἅγιος διακρίνεται γιὰ τὴ σωφροσύνη, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴ φιλαλήθεια καὶ τὴ φιλοπονία του⁶. Γίνεται ἔτσι πρότυπο ἀρετῶν καὶ ὑπόδειγμα βίου⁷.

Ὁ Πατριάρχης Νικόλαος Μυστικὸς πληροφορούμενος τις ἀρετὲς καὶ τὴ σοφία τοῦ Πέτρου τὸν ἐξετίμησε καὶ θέλησε «ἀρχιερωσύνη τιμῆσαι καὶ τοῖς πρώτοις τῶν θρόνων ἐγκαθιδρῦσαι»⁸. Ἡ μεγάλη εὐθύνη τοῦ ἀξιώματος καὶ ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν ἐρημικὴ ζωὴ ἀποτέλεσαν τις κύριες αἰτίες γιὰ τὴν ἀρνηση αὐτῆς τῆς τιμῆς. Ἡ πρόταση τοῦ Πατριάρχου ἐπαναλήφθηκε στὸν ἀδελφὸ τοῦ Πέτρου Παῦλο. Ὁ Ἅγιος τὴν ἀποδέχθηκε καὶ ἀνῆλθε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τῆς Κορίνθου⁹. Ὅταν χήρευσε ἡ ἐπισκοπὴ Ἄργους, ὁ Πέτρος καὶ πάλι ἀρνήθηκε τὴ διαποιμάνσή της. Τελικῶς, ὅμως, ἐκάμφθη ἀπὸ τις ἐπίμονες αἰτήσεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀναγορεύθηκε ἐπίσκοπος Ἄργους¹⁰. Στὸν βίο του ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ του προσφορά, ἱστοροῦνται καὶ θαύματα. Κατὰ τὸ 70ὸ περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας του «διαφῆκε τὸ πνεῦμα». Τὰ μετὰ θάνατον θαύματά του ἦταν τόσο πολλὰ, ὥστε ἔλαβε τὴν προσωνυμία θαυματουργὸς καὶ σημειοφόρος.

Κατὰ τὸν Krumbacher, παρόλο ποὺ ὁ Πέτρος ἐπανειλημμένα ὁμολογεῖ τὴ ρητορικὴ του ἀνικανότητα, ἀναδεικνύεται «πλουσίως τετραμμένος ἐν τῇ βυζαντινῇ ῥητορικῇ»¹¹. Τὸ σωζόμενο ἔργο του εἶναι ἐγκωμιαστικοῦ χαρακτήρα. Ὅμως, ἐκεῖνο ποὺ τὸ κάνει ξεχωριστό, εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῆς καλλιπέπειας καὶ τῆς ἀρτιότητος τοῦ λόγου σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παιδευτικὴ του ἀξία. Ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ διάσταση τῶν λόγων του ἐνισχυόταν ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς πειθοῦς ποὺ ἀσχοῦσε τὸ ἔμπρακτο παράδειγμα τοῦ βίου του.

Οἱ ὁμιλίες του διέπονται ἀπὸ τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα τῆς Μεσοβυζαντινῆς περιόδου. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ Θεοτοκολογία τοῦ Ἁγίου. Μέσα ἀπὸ τις ὁμιλίες του *Εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἄννης*, *Εἰς τὰ Εἰσόδια* καὶ *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτοκου*, ἀλλὰ καὶ τὸ *Ἐγκώμιον εἰς τὴν Ἁγίαν Ἄνναν*, ὁ Ἅγιος δὲν θεωρητικολογεῖ, ἀλλὰ βασιζει

4. Θεοδώρου Νικαίας, *δ.π.*, σσ. 234⁵³-236⁷³.

5. Χρ. Παπαοικονόμου, *Ὁ Πολιοῦχος τοῦ Ἄργους Ἅγιος Πέτρος ἐπίσκοπος Ἄργους, ὁ Θαυματουργός*, Ἐν Ἀθήναις 1908, σ. 36.

6. Χρ. Παπαοικονόμου, *δ.π.*, σ. 37.

7. Θεοδώρου Νικαίας, *δ.π.*, σ. 236⁷⁴⁻⁷⁶.

8. Θεοδώρου Νικαίας, *δ.π.*, σ. 238¹¹⁹⁻¹²⁰.

9. Θεοδώρου Νικαίας, *δ.π.*, σ. 238¹²³⁻¹²⁷.

10. Χρ. Παπαοικονόμου, *δ.π.*, σ. 40.

11. Κ. Krumbacher - Γ. Σωτηριάδου, *δ.π.*, σ. 333.

τῆ διδασκαλία του στὴν ἀφηγηματικὴ διήγηση συγκεκριμένων περιστατικῶν.

Τὸ μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας κατανοεῖται ἀπὸ τὸν Πέτρο ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς «παιδαγωγοῦ εἰς Χριστὸν» Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ ἔμφαση στὸν ἱστορικὸ χαρακτήρα της, γιὰτὶ ἐπιθυμεῖ ἔτσι νὰ τονίσει τὴ φυσικὴ καὶ ἀνθρώπινη διαδοχὴ τῆς Θεοτόκου¹². Ἡ παιδαγωγικὴ διάσταση τοῦ θαύματος τῆς συλλήψεως τῆς Ἄννας εἶναι ἐμφανής: «Τοῦ γὰρ μεγίστου καὶ νοῦν καὶ λόγον ὑπερβαίνοντος θαύματος οὐκ ἀμέσως Θεός, ἀλλὰ διὰ παραδόξου τὰς ἀρχὰς προβάλλεται πράγματος. Διὰ τοῦτο τὴν τῆς Παρθένου θυγατρὸς, ἡ τῆς στείρας μητρὸς προέλαβε γέννησις, εὐπαράδεκτον τὸ παραδοξότατον πείθουσα τοῖς εὐγνώμοσι γίνεσθαι»¹³.

Ἔτσι, στὸν *Εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἄννης* λόγο του, ὁ Ἅγιος θυμίζει κατὰρχὰς στὸ ποίμνιον τὴν ἱερὰ ἱστορία τῶν δικαίων καὶ εὐσεβῶν Ἰωακείμ καὶ Ἄννας. Σημειώνει ὅτι καὶ οἱ δύο κατάγονταν ἀπὸ τὸ βασιλικὸ γένος τοῦ Δαβίδ¹⁴, καὶ ὑπερτεροῦσαν ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν¹⁵. Παρὰ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου τους παρέμεναν ἀτεκνοὶ βαδίζοντας πρὸς τὴ δύση τῆς ζωῆς τους¹⁶. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀτεκνία στοὺς Ἰουδαίους ἐθεωρεῖτο ὄνειδος καὶ κάθε εὐσεβῆς Ἰσραηλίτης εὐελπιστοῦσε ὅτι ἡ προέλευση τοῦ ἀναμενόμενου Μεσσία θὰ προερχόταν μέσω τοῦ οἴκου του¹⁷.

12. Ἐβρ. 1:1: «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις».

13. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν*, σ. 122¹⁰²⁻¹⁰⁶. Πρβλ. Ε. Πριγκιπάκη, *Ἡ Θεοτόκος καὶ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας* (δ.δ.), Ἀθήνα 2009, σ. 232, ὅπου καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία.

14. *Εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὅτε συνέλαβε τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον*, σ. 24⁴⁷⁻⁴⁹. Κατὰ τὸν Κ. Κυριακόπουλο, πιθανολογεῖται ὅτι ὁ λόγος ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου ὅταν ἦταν ἐπίσκοπος Ἀργους, περὶ τὸ 912-913 (Κ. Κυριακοπούλου, *ὁ.π.*, σ. 19).

15. *Εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὅτε συνέλαβε τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον*, σ. 24⁴⁷⁻⁴⁹.

16. *Ὁ.π.*, σ. 24⁵⁶⁻⁶⁰: «Ἀλλὰ γε καίπερ τοιοῦτοι πρότερον ὄντες ἄπαιδες κατεγῆρων τὸν βίον, καὶ τὴν ἐκ τούτου λύπην συναύξουσιν παρ' ὅλον ἐκέκτηντο, ὡς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπηγελημένων ἐκ Θεοῦ ἀγαθῶν ὑπάρχοντος τὸ κεφάλαιον ἐν τούτῳ ἐφυστερίζοντες».

17. X. Léon-Dufour, «Γονιμότητα», μτφρ. Μ. Σικαρά, *Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα 1980, στήλ. 220-223, ἐδῶ: στήλ. 222. Βλ. καὶ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Λόγος εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ἁγίας θεοτόκου Μαρίας*, *Patristische Text und Studien*, [B. Kotter, *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. V, Walter de Gruyten - Berlin - New York 1988], σ. 177²²⁻²⁶ (MPG 96,672CD): «Ἡμιλλῶντο οἱ αἰῶνες, ποῖος τῆ σῆ ἐγκαυχῆσεται γεννήσει, ἀλλ' ἐνίκα τῶν αἰῶνων τὴν ἄμιλλαν ἡ προσωρισμένη βουλή τοῦ θεοῦ τοῦ τοὺς αἰῶνας ποιήσαντος καὶ γεγονασιν οἱ ἔσχατοι πρῶτοι τὴν σὴν εὐμοιρῆσαντες γέννησιν. Ὅντως τιμιωτέρα πάσης κτίσεως γέγονας».

Στὸ ἐγκώμιο τὸ ζευγὸς χαρακτηρίζεται ὡς θεῖο, «τῆς νομικῆς λατρείας τὸ στήριγμα καὶ τῆς εὐαγγελικῆς φιλοσοφίας τὸ καύχημα»¹⁸. Ὁ τρόπος ποῦ προσφέρουν τὰ δῶρα τοὺς στὸν Ναό, σὲ σχέση με τοὺς ὑπόλοιπους Ἰσραηλίτες, μᾶς θυμίζει τὸν ἀντίστοιχο τοῦ Τελώνη στὴ γνωστὴ παραβολή. Ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα προσέρχονται ἀθόρυβα, ταπεινά καὶ μὲ ψυχὴ συντετριμμένη, σὲ ἀντιδιαστολὴ με τὸν Ρουβίμ, ὁ ὁποῖος ἀποδοκιμάζει τίς προσφορὰς τοὺς ὡς ἀνάξιες λόγω τῆς ἀτεκνίας τοὺς¹⁹. Ὁ Πέτρος δὲν διστάζει νὰ τὸν χαρακτηρίσει ἀναιδῆ καὶ θρασύ, καὶ τοῦ ἀπευθύνει ποικίλα ἐρωτήματα με ἱερὴ ἀγανάκτηση. Στὸ ρητορικό του ἐρώτημα «ποῦ Θεὸν ἀπαιδᾶς ἤκουσας ἀποστρέφεσθαι»²⁰ ὑπενθυμίζει ἀνάλογες θαυματουργικὲς ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ. Ἐπιστρατεύει τὰ παραδείγματα τῆς σύλληψης τοῦ Ἰσαὰκ ἀπὸ τῆ Σάρρα, τοῦ προφήτη Σαμουὴλ ἀπὸ τὴν Ἄννα καθὼς καὶ τὰ παραδείγματα τῶν Ἡλία, Ἐλισαίου καὶ Ζαχαρία. Ἡ παράθεση αὐτῶν τῶν παραδειγμάτων δεικνύει ὅτι οἱ συλλήψεις τέκνων ἀπὸ γηραιοὺς γονεῖς ἀποτελοῦν σπάνια καὶ ἐξαιρετικὰ γεγονότα τῆς Βιβλικῆς ἱστορίας ποῦ συνδέονται ἄμεσα με τὴν πρόοδο τοῦ σχεδίου τῆς Θεῆς Οἰκονομίας. Οἱ ὑπενθυμίσεις αὐτὲς λειτουργοῦν πολλαπλῶς στὴν ἐξέλιξη καὶ τεκμηρίωση τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ λόγου ἀλλὰ καὶ στὴν ποιμαντικὴ του διάσταση²¹. Ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα θλίβονται καὶ στενοχωροῦνται. Ἡ λύπη τοὺς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοὺς «διὰ τὸ ἀπρόσδεκτα μεῖναι τὰ δῶρα καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποσόβησιν»²². Γι' αὐτὸ «νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ» με προσευχὴ καὶ νηστεία παρακαλοῦσαν τὸν Παντοκράτορα νὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴ στεριότητά τοὺς καὶ νὰ τοὺς χαρίσει ἕνα τέκνο, με τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ τὸ ἀφιερῶσουν σ' Αὐτόν. Κατὰ τὸν Πέτρο, ὁ Θεὸς δὲν τοὺς ἀναδεικνύει ἀπλῶς γονεῖς ἀλλὰ «πάντως ὑπερέχοντας», ἀφοῦ ἡ κόρη τοὺς ὑπερέτρησε ἀσυγκρίτως τῶν τέκνων τοῦ Ἰσραήλ²³. Ἡ Σάρκωση τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου διακονεῖται ἀπὸ τὴ Μαρία, ἡ ὁποία ὑπερέχει «πάντων ἀνθρώπων εἰς καθαρότητα»²⁴. Με αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ ὑποστηρίζει ὅτι «ἔδει πάντως καὶ τοὺς ταύτης γεννήτορας Θεοτόκου, ὡς τῶν ἄλλων εἶναι κρείττονας, Θεοῦ τοῦ ἐξ αὐτῆς τεχτησομένου προπάτορας»²⁵.

18. *Εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὅτε συνέλαβε τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον*, σ. 24⁷⁴-26⁷⁶.

19. *Ἦ.*, σ. 24⁸⁵⁻⁸⁷.

20. *Ἦ.*, σ. 26⁹¹.

21. *Ἦ.*, σ. 32²³⁸-34²⁶⁴.

22. *Ἦ.*, σ. 28¹³¹⁻¹³².

23. *Ἦ.*, σ. 28¹³¹⁻¹³².

24. *Ἦ.*, σ. 28¹⁵⁵⁻¹⁵⁶.

25. *Ἦ.*, σσ. 28¹⁵⁷-30¹⁵⁹.

Ὁ Πέτρος ἀναφωνεῖ ὅτι οἱ προπάτορες τῆς Θεοτόκου εἶναι «κρείττονες» τοῦ Ἄβραάμ καὶ τῆς Σάρρας, καθὼς τὸ δικό τους γέννημα εἶναι «τοῦ Ἰσαάκ τιμιώτερον»²⁶. Εἶναι ἀνώτεροι τῆς Ρεβέκκας καὶ τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἰακώβ καὶ τῆς Λείας καὶ τῆς Ραχὴλ, τοῦ Ζαχαρίου καὶ τῆς Ἐλισάβετ. Ὁ Ἅγιος ἀναφέρει τοὺς προπάτορες τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας, ὑπογραμμίζει τὴν ἐκ τοῦ Δαβὶδ καταγωγή τους καὶ φθάνει μέχρι τοὺς σύγχρονους τοῦ ζεύγους τὸν Ζαχαρία καὶ τὴν Ἐλισάβετ, γιὰ νὰ καταδείξει τὴ συνέχεια καὶ τὴν ἱστορικότητα τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ἡ σύλληψη τῆς Θεοτόκου ἔχει ὁμοιότητες μὲ τὴ σύλληψη τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ δύο αὐτὲς συλλήψεις σημαίνουν τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν παλαιοδιαθηκικῶν θαυματουργικῶν συλλήψεων. Ἡ σύλληψη τῆς Μαρίας κλείνει τὴν Παλαιὰ καὶ ἐγκαινιάζει τὴν Καινὴ Διαθήκη. Δὲν εἶναι τυχαῖο, πού στὸν ἑορταστικὸ κύκλο τῆς Ἐκκλησίας τοποθετεῖται τὴν ἴδια ἡμέρα, τὴν 9η Δεκεμβρίου, ἡ μνήμη τῆς μητέρας τοῦ προφήτη Σαμουὴλ καὶ προφήτιδος Ἄννας καὶ τῆς συλλήψεως τῆς Ἄννας, μητέρας τῆς Παρθένου Μαρίας.

Ὅλες οἱ θαυματουργικὲς συλλήψεις τῆς Π.Δ. ὑπῆρξαν καρποὶ προσευχῆς, νηστείας, εὐσεβείας καὶ πίστεως. Ἡ ἀναδρομὴ σὲ παρόμοια περιστατικὰ συλλήψεως ἀπὸ τὸ ἴδιο γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ Ἰησοῦ, ἀποκλείει τὸ ρωμαιοκαθολικὸ μαριολογικὸ δόγμα περὶ ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου. Ἐφόσον καὶ στὸ παρελθὸν τῆς ἱεραῆς ἱστορίας καταγράφονται περιστατικὰ συλλήψεως τέκνου ἀπὸ στείρα μέχρι τὴν ὥρα ἐκείνη ζεύγη, δὲν καταλύεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης φύσης μὲ τὴ σύλληψη τῆς Μαρίας. Ὅλες αὐτὲς οἱ συλλήψεις εἶναι μὲν ἐξαιρετικὰ γεγονότα, ἐρμηνευόμενα ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς Θείας Οἰκονομίας, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν μεταφυσικὰ γεγονότα. Ἡ ἀρετὴ τῶν γονέων, ἡ νηστεία καὶ ἡ ἐπίμονη προσευχή, καὶ κυρίως ἡ πίστη τους ἐλκύει τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ παρουσία προκαλεῖ τὴν ὑπέρβαση, τὴν ἀνακαίνιση καὶ τὴν θεραπεία τῆς ἐλαττωματικῆς φύσεως. Πολὺ εὐστοχα ὁ Ἀμβρόσιος Γιακαλῆς ἀξιοποιώντας καὶ προβάλλοντας τὴ σκέψη τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ κάνει λόγο γιὰ μία συγκλονιστικὴ θεολογικὴ Εὐγονική, ὅπου ἀλληλοδιαδόχως τὰ σπέρματα τῶν ἀπογόνων τοῦ «σπέρματος Σῆθ» ἀνακαθαίρονται ἀγιοπνευματικῶς²⁷.

26. Ὁ.π., σ. 32²²⁹⁻²³⁰.

27. Ἄ. Γιακαλῆ, «Θεομητορικὲς ἀπόψεις τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ», στὸ *Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ Ἁειπαρθένου Μαρίας (15-17 Νοεμβρίου 1989)*, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 123-134, ἐδῶ: 127-128. Πρβλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Περὶ τῆς κατὰ σάρκα γενεαλογίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτὸν ἐν παρθενίᾳ τεκούσης ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου*, 6, ΕΠΕ 11, σ. 432: «προφικονόμεναι δὲ καὶ

Συνεπῶς, ἡ ιστορική διάσταση τῆς Θείας Οἰκονομίας δὲν εἶναι μονομερῆς θεϊκὴ πρωτοβουλία, ἀλλὰ ἡ ἀνταπόκριση τοῦ ἀνθρώπου στὴν κυρίαρχη ἐκλογή τοῦ Θεοῦ²⁸. Ἡ ἀνθρώπινη συνεργία, ἡ μετοχή τοῦ ἀνθρώπινου γένους στὸ μυστήριο τῆς Θείας ἐνανθρωπήσεως, συγκεφαλαιώνεται στὸ πρόσωπο τῆς Μαρίας²⁹. Ἡ Μαρία πρὶν γίνεи μητέρα τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε θυγατέρα τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ὅλοι οἱ προπάτορες διασώζουν τὴ μνήμη τοῦ χαμένου Παραδείσου. Ἡ νοσταλγία τοῦ Παραδείσου ἀποτελεῖ τὴν εἰδοποιὸ διαφορά τῆς ἀνθρώπινης φύσεως σὲ σχέση μὲ τὰ ὑπόλοιπα δημιουργήματα.

Σὲ κάποιον σημεῖο τοῦ λόγου του, ὁ Ἅγιος ἀναφέρει τὴ Θεοτόκο ὡς Θυγατέρα καὶ Μητέρα τοῦ Θεοῦ. Ἡ διττὴ αὐτὴ προσωνομία ἀποτελεῖ διδασκαλία τῆς θεανθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ. Ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ σαρκώνει τὸ μυστήριο τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καθίσταται υἱὸς τῆς καὶ κατὰ σάρκα ἀπόγονος τῶν προγόνων τῆς. ὄντας Θεὸς γίνεται Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. Ὡς Κόρη τοῦ Θεοῦ διασώζει στὴ μνήμη τῆς ἀνθρωπότητος τὴν αὐτοσυνειδησία τῆς ἐκ Θεοῦ δημιουργίας τῆς. Αὐτὴν τὴν ἔννοια λαμβάνει ἡ προσωνομία Κόρη τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ὑπονοεῖ τὴν ἄσπιλη σύλληψή τῆς. Τὴ διττὴ ιδιότητα τῆς Παναγίας ὡς Κόρης τοῦ Θεοῦ καὶ Μητέρας τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἅγιος τὴ θέτει σὲ συνάφεια μὲ τὴν ιδιότητά τῆς ὡς Μεσίτριας τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν Τριάδα. Χωρὶς νὰ τοποθετεῖ τὴ μεσιτεία σὲ ἓνα ὑπερβατικὸ πεδίο, κάνει λόγο γιὰ παράκληση τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν προγόνων τῆς. Ἡ Μαρία δὲν εἶναι μία διαφορετικὴ-ἀνώτερη ἐκδοχὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἀλλὰ ἡ πιὸ αὐθεντικὴ καὶ ἀγνή ἐκδοχὴ τοῦ ἀνθρώπινου αὐτεξουσίου ποὺ γνώρισε ποτὲ ἡ ἱστορία³⁰. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ μεσιτευτικὴ τῆς δύναμη δὲν προβάλλεται ὡς ἀποκλειστικὸ προνόμιο, ἀλλὰ ὡς χάρισμα ποὺ ἔχει ἀποκτήσει

τὴν ταύτης εἰς τὸ εἶναι πρόοδον ἄνωθεν ἐκλεγόμενον καὶ ἀνακαθαῖρον τὴν τοῦ γένους σειράν, καὶ τοὺς μὲν ἀξίους ἢ ἀξιολόγων ἐσομένους πατέρας προσιέμενον, τοὺς δὲ ἀναξίους τελείως ἀποβαλλόμενον».

28. Ν. Νικολαΐδου, «Τὸ πρόσωπο καὶ ὁ ρόλος τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ Θεοτόκου στὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὸν Ἅγιο Ἐπιφάνιο Κύπρου», στὸ Ἀνάλεκτα (Περὶ τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τῶν ὄντων), τόμ. Α', ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 51-74, ἐδῶ: σ. 59.

29. Ἡ ἐκλογή τῆς Παρθένου Μαρίας δὲν ἀποτελεῖ θεϊκὴ ἐπιβράβευση ἀλλὰ οὔτε καὶ παθητικὴ πράξη μεθέξεως. Βλ. Χ. Σταμούλη, *Θεοτόκος καὶ ὀρθόδοξο δόγμα. Σπουδὴ στὴ διδασκαλία τοῦ Ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας*, [Λειμῶν ἀμφιλαφῆς 1], ἐκδ. Παλίμψηστον, (δ.δ.), Θεσσαλονίκη 2003², σ. 39. Πρβλ. Ν. Νικολαΐδου, «Τὸ κειμήλιον τῆς Οἰκουμένης», στὸ Ἀνάλεκτα (Περὶ τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τῶν ὄντων), τόμ. Α', ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 75-88.

30. Γιὰ τὴν προοδευτικὴ πνευματικὴ τελείωση τῆς Παναγίας βλ. Ε. Γιούλτση, *Ἡ Παναγία πρότυπο πνευματικῆς τελειώσεως*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2001.

σπὸν ὕψιστο βαθμῷ, ὑπερβαίνοντας ἀκόμη καὶ τοὺς ἀγγέλους³¹.

Μεσίτες παρακλητικοὶ πρὸς σωτηρία τῶν πιστῶν εἶναι καὶ οἱ δίκαιοι πρόγονοί της, ἀλλὰ καὶ κάθε Ἅγιος ποὺ διασώζει, ὅπως εἶπαμε, τὴ μνήμη τοῦ χαμένου Παραδείσου καὶ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν κατάκτησή του. Διαφορετικά, ἡ μεσιτευτικὴ παράκληση θὰ ἦταν ἀποκλειστικὸ προνόμιον τῆς Παναγίας. Ὁ ἅγιος Πέτρος, ὅμως, τὴν ἀποδίδει καὶ στοὺς λοιποὺς Ἁγίους. Τὸ ἐγκώμιον στοὺς ἁγίους Κοσμᾶ καὶ Δαμιανὸ περιέχει πολλὰ φράσεις ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὴν παρακλητικὴ τους μεσιτεία. Ἡ κατακλείδα τοῦ ἐγκωμίου εἶναι ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ. Ὁ Πέτρος ἐκ μέρους ὄλων τῶν πιστῶν ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους νὰ ἀπλώσουν «χειρας βοηθείας», ὥστε νὰ λάβει τὸ ποίμνιό του τὰ «ἐπηγγελμένα» ἀγαθὰ, μὲ τὴ Χάρη, ὅχι τὴ δική τους, ἀλλὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ³².

Ὅρισμένοι Λατῖνοι θεώρησαν ὅτι ἡ ἄσπιλος σύλληψη τῆς Θεοτόκου ὑπονοεῖται στὴ διατύπωση «καθαρὸν ἀνάκτορον», ποὺ ἀποδίδεται στὴν Ἁγία Ἄννα στὸ Ἐγκώμιον ποὺ ἔγραψε ὁ Πέτρος πρὸς τιμὴν της³³. Ἡ θέση αὐτὴ θὰ εἶχε κάποιον ἔρεισμα ἂν καὶ σπὸν λόγον τῶν ἁγίων Ἀναργύρων δὲν χρησιμοποιοῦσε τὴν ἴδια διατύπωση, καὶ μάλιστα σὲ ὑπερθετικὸ βαθμῷ, γιὰ νὰ τοὺς χαρακτηρίσει. Τοὺς ἀποκαλεῖ «ἀνάκτορα καθαρῶτατα» τοῦ Παναγίου Πνεύματος³⁴.

Ἡ φυσικὴ σύλληψη τῆς Παναγίας ὑποδηλώνει τὴ μετοχὴ της στὶς συνέπειες τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, διότι, ὅπως σημειώνει ὁ ἱερός πατὴρ σπὸν λόγον του *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν*, «καὶ αὐτὴ μέρος ὑποχειρίου κατέστηκε κτίσεως»³⁵. Σὲ αὐτὸν τὸν λόγον ἀνευρίσκει κανεὶς καὶ τὸ χωρίον ἐκεῖνο ποὺ διαλύει κάθε ἐντύπωση ἢ ἀμφιβολία γιὰ τὴ δῆθεν ὑποστήριξη ἐκ μέρους τοῦ Πέτρου τοῦ δόγματος τῆς ἀσπίλου συλλήψεως: «πανάφθορε, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· οὐχ ὡς ἐν τῷ παντί· οὐχ ὡς μετὰ τῶν πρὸ νόμου καὶ μετὰ νόμον δικαίων καὶ προφητῶν, ἀλλ' ὅλος μένων ἐν σοὶ ἐνεργεία σαρκώσεως»³⁶. Κά-

31. Ἡ Παναγία ἀποδεικνύει τὴν κατάφαση τοῦ κτιστοῦ στὴ φιλανθρωπία τοῦ ἀκτίστου. Ἡ κατάφαση αὐτὴ εἶναι προϋπόθεση τῆς προεγνωσμένης Οἰκονομίας. Βλ. σχετικὰ Χ. Σταμούλη, *ὁ.π.*, σ. 39.

32. *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους ἐνδόξους καὶ θαυματουργοὺς Ἀναργύρους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανόν*, σσ. 106⁵¹⁵-108⁵³⁵.

33. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν*, σ. 118⁶⁰.

34. *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους ἐνδόξους καὶ θαυματουργοὺς Ἀναργύρους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανόν*, σ. 106⁴⁹⁰.

35. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς υπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 138⁷⁶. Ἡ Παρθένος Μαρία, ὡς πρὸς τὴ φύση της, δὲν διαχωρίζεται ἀπὸ τοὺς προπάτορες οἱ ὅποιοι ἀποτελέσαν τὸ πλαίσιο προετοιμασίας τῆς μητέρας τοῦ Κυρίου. Βλ. Χ. Σταμούλη, *ὁ.π.*, σ. 47.

36. *Ὁ.π.*, σ. 140¹¹³⁻¹¹⁵.

τι ανάλογο δὲν ἔχει γράψει γιὰ τὴ δίκαιη Ἄννα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωακείμ στὸν λόγο *Εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Ἄννης* καλεῖται ρητῶς «πατὴρ τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ»³⁷. Εἶναι ὁ πρῶτος τῶν πατέρων «ἐπὶ γῆς», ἐνῶ ἡ Ἄννα εἶναι ἡ πρώτη μετὰ τὴν Παναγία μητέρα. Στὸν Ἰωακείμ καταλήγει τὸ ὕψιστο σημεῖο τῆς κλίμακας τῶν ἐπίγειων πατέρων, διότι αὐτὸς γέννησε τὴν Παναγία, τῆς ὁποίας ὁ Υἱὸς δὲν εἶχε ἐπίγειο ἀλλὰ οὐράνιο Πατέρα. Ἀντιθέτως, ἡ Ἄννα ἔρχεται δεύτερη σὲ ἀξία μητέρα, γιατί ἡ πρώτη εἶναι ἡ κόρη τῆς καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ³⁸. Καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ λεπτὴ διαφορά μετὰξὺ Ἰωακείμ καὶ Ἄννας συνάγει κανεὶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἅγιος Πέτρος δὲν ἀποκλίνει τῆς ὀρθόδοξης πίστεως, ἀλλὰ δέχεται τὴ φυσικὴ σύλληψη τῆς Θεοτόκου (ἀπὸ τὴν Ἄννα) καὶ τὴ φυσικὴ-βιολογικὴ πατρότητα τοῦ Ἰωακείμ ἐπ' αὐτῆς.

Ἡ στειρότητα τῆς μητέρας τῆς Θεοτόκου σημαίνει μὴ δυνατότητα τεκνοποιίας, ἡ ὁποία, ὡς πρόβλημα, ἐπιλύεται μὲ θαυματουργικὸ γεγονός. Τὸ αἶτημα τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας βρῖσκει ἀνταπόκριση καθὼς «ἤκουσεν [ὁ Θεός] ὁ τοῖς ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλουμένοις αὐτὸν καὶ ἔτι λαλούντων παρῶν καὶ λύσας τὰ δεσμὰ τῆς στειρώσεως οὐχ ἀπλῶς καὶ τῆς τυχούσης, ἀλλὰ τῆς ἰδίας μητρὸς μητέρα ποιεῖ»³⁹. Ὁ ἐσωτερικὸς διάλογος ποὺ ἀναπτύσσεται στὸν λόγο *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, εἶναι ἐνδεικτικὸς γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῆς σπερματικῆς συλλήψεως. Στὴν ἐρώτηση «πῶς ἐν τοιοῦτῳ γήρα τοιαύτης παιδὸς γεννήτορες γενέσθαι κατηξιώθητε»⁴⁰, ὁ ἱερός Πατὴρ σχολιάζει ὅτι τὸ «θεοχαρίτων ζεῦγος»⁴¹ εἰσακούστηκε ἀπὸ τὸν Θεό: «ἤκουσεν ὁ εἰπών· “Ἐπι λαλούντός σου πάρεμι” καὶ πιστοῦται δι' ἀγγέλου ἀγίου Αὐτοῦ, ὡς τὸ αἰτούμενον πάντως γενήσεται. Καὶ δὴ δέδωκε καρπὸν ἐν γήρα, καθάπερ ὄρας, ὡς τῷ Ἀβραάμ καὶ τῇ Σάρρα καὶ μετ' αὐτοὺς Ἄννη καὶ οἷς τισιν ἄλλοις τοιοῦτοις ἀκήκοας, διδάξας ἡμᾶς καὶ τὰ κατ' αὐτὴν διὰ πλείστων ὁράσεων»⁴². Ὅπως, παρατηρεῖ ὀξυδερκῶς ὁ Εὐδοκίμωφ, ὁ Θεὸς δὲν ἐνεργεῖ πάνω στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ μέσα σ' αὐτόν, «μέσ'

37. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν*, σ. 32²²⁰⁻²²¹.

38. Γιὰ τὴ δεσπύζουσα μετὰξὺ τῶν ἁγίων θέση τῆς Θεοτόκου στὴν ἀνατολικὴ λειτουργικὴ παράδοση βλ. μετὰξὺ ἄλλων Γ. Φίλια, *Οἱ θεομητορικὲς ἐορτὲς στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 2002, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία· Χ. Κοντάκη, *Ἡ διδασκαλία τῶν πατέρων περὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τῆς ὀφειλομένης πρὸς αὐτὴν τιμῆς* (δ.δ.), Θεσσαλονίκη 1999.

39. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν*, σσ. 120⁹⁹-122¹⁰¹.

40. *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 156⁷⁸⁻⁷⁹.

41. *Ἔ.π.*, σ. 156⁸⁰.

42. *Ἔ.π.*, σ. 156⁹⁵⁻⁹⁹.

στήν συνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς ἀγιότητος τῶν “δικαίων θεοπατόρων”»⁴³. Γι’ αὐτὸ ἡ Ἐνανθρώπησις ἐκφεύγει τῆς συνήθους ἐννοίας τοῦ θαύματος, ὡς ἔκτακτης ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία καὶ ὡς ὑπέρβασις τῶν φυσικῶν νόμων. Εἶναι ὁ ἐγκαινισμὸς τῆς καινῆς φύσεως καὶ ἱστορίας⁴⁴.

Ἡ Μαρία συλλαμβάνει ὑπερφυσικῶς, ἄνευ σπέρματος, μένουσα πρὶν καὶ μετὰ τὸν τόκον Παρθένος. Ἡ διαφορὰ αὐτῆ σέ σχέση μετὰ τοὺς προπάτορες τῆς προβάλλεται ἐναργῶς ἀπὸ τὸν Πέτρο, ὁ ὁποῖος σημειώνει: «Οὕτως Ἄννα τῶν γεννητόρων ἀπάντων, ἄτερ ὑπέρκειται τῆς ἰδίας Παιδός· καθ’ ὃ καὶ τὸ γεννηθὲν ἐξ αὐτῆς τῶν γεννηθέντων, πάρεξ τοῦ ἀσπόρου ταύτης γεννήματος, κἂν ἐπὶ μεγάλας εὐκλείαις ὡς Προφῆται καὶ Πατριάρχαι θαυμάζωνται»⁴⁵. Ἄν δὲν ὑπῆρχε αὐτῆ ἡ διαφορὰ, τότε θὰ ὀδηγούμαστε σὲ μία λύτρωσις ἐξαναγκαστή, προϋπάρχουσα τοῦ Σταυροῦ, βασιζόμενη ἀποκλειστικῶς στὸ μέσο τῆς Χάριτος, καὶ ὄχι στήν ἐλεύθερη καὶ ἀγία ὑποταγή, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει στὸν Λόγο νὰ ἔλθῃ στὸ «κατοικητήριόν» του⁴⁶. Ἡ Χάρη δὲν βιάζει, οὔτε ἐξαναγκάζει, ἀλλὰ τελειώνει τὴ φύση⁴⁷.

Ὁ Πέτρος ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσις τῶν ἐγκωμιστικῶν πατερικῶν λόγων εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸ καὶ παραθέτει τὸν προβληματισμὸ τοῦ ἀγγέλου γιὰ τὸν τρόπο ἀναγγελίας τῆς χαρμόσυνης εἰδησις. Ὁ Γαβριὴλ γνωρίζει ὅτι τὸ γεγονὸς τῆς συλλήψεως τῆς Θεοτόκου εἶναι ὑπέρτερο τῶν θαυμαστῶν γεγονότων τῆς συλλήψεως τῶν δικαίων τῆς Π.Δ. καὶ γνωρίζει ὡς κοινὸ τους σημεῖο ὅτι καὶ ἡ Μαρία «μετὰ πάσης κτίσεως ὑπόκειται τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ»⁴⁸. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ἡ πίστις τῆς Παναγίας δοκιμάζεται λόγῳ τοῦ ἀκατάληπτου μυστηρίου τῆς ἀσπόρου συλλήψεως⁴⁹. Ἡ ἴδια γνωρίζει ὅτι οἱ θαυματουργικὲς τεκνοποιήσεις τῶν προπατόρων τῆς δὲν στεροῦνται σαρκικῆς πείρας, ἀφοῦ ὑπῆρξαν φυσικὲς συλλήψεις. Ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ χαιρετισμὸς ποῦ τῆς ἀπευθύνεται εἶναι λόγος ὑπερβατικὸς καὶ τὸ

43. Π. Εὐδοκίμωφ, *Ἡ Ὁρθοδοξία*, μτφρ. Ἄ. Μουρτζοπούλου, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 204.

44. Γ. Μαντζαρίδη, «Ἡ Παρθένος Μαρία μητέρα τῆς καινῆς κτίσεως», στὸ *Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας (15-17 Νοεμβρίου 1989)*, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 269-277, ἐδῶ: 274.

45. *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν*, σ. 124¹⁴⁵⁻¹⁴⁸.

46. Π. Εὐδοκίμωφ, *ὁ.π.*

47. *Ὁ.π.*

48. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 138⁷³⁻⁷⁴.

49. Ἄ. Σπουρλάκου, *Ἡ Παναγία Θεοτόκος τύπος χριστιανικῆς ἀγιότητος (δ.δ.)*, Ἀθήναι 1990, σ. 512.

νόημά του υπερνοητό. Γι' αυτό και διαλογίζεται συγκρίνοντας τις προηγούμενες ἀναγγελίες: «εὐαγγέλια μὲν γὰρ καὶ ἄλλαι παιδοποιίας ἐδέξαντο, ἀλλὰ ἀνδράσι συνώκουν, μεθ' ὧν καὶ τὰ προμηνυόμενα πληρῶσαι οὐκ εἶχον πρότερον ἀπιστεῖν· ἐγὼ δὲ οὔτε ἄνδρα γινώσκω, ἀλλ' οὔτε γνώσεσθαι ποτε προτεθύμημαι»⁵⁰.

Ἄν θὰ θέλαμε νὰ ἀποδώσουμε συστηματικῶς τὴν περὶ Θείας Οἰκονομίας διδασκαλία τοῦ Πέτρου, θὰ ἀρκοῦσε ἡ κατὰ σειρὰν ἀνάγνωσις τῶν τριῶν λόγων του, *Εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἄννης*, *Εἰς τὰ Εἰσόδια* καὶ *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου*.

Στὸν πρῶτο κατὰ σειρὰ λόγο, ἡ θαυματουργικὴ λύσις τῆς στειρώσεως τῆς Ἄννας ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Πέτρο προαναγγελία τῆς πνευματικῆς Ἀνοίξεως. Ὁ ἐπίσκοπος Ἄργους ἐκλαμβάνει τὸ θαῦμα ὡς προετοιμασία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Ἐντὶ τῆς Ἄννας, σύνολη ἡ ἀνθρωπότητα ἀναφωνεῖ εὐχαριστίες πρὸς τὸν Θεό: «Εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα, λέγουσα, στεῖραν οὔσαν καὶ ἄγονον πρὸς τεκνογονίαν διήγειρας»⁵¹. Ἡ θεραπεία τῆς σαρκικῆς στειρότητας τῆς Ἄννας καταργεῖ τὴν πνευματικὴν ἀγονίαν τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ὁ λόγος βριθεὶ ἀφηγηματικῶν εἰκόνων καὶ προτυπώσεων ἀπὸ τὴν Π.Δ. μὲ Χριστολογικὴ τυπολογία καὶ Μεσσιανικὸ συμβολισμό. Στὴ συγκεκριμένη ὁμιλία ἡ ἐκδήλωσις τῆς χαρᾶς ποὺ προκαλεῖ στὸν ἐγκωμιαστὴ τὸ ἄγγελμα τῆς συλλήψεως εἶναι καταιγιστικὴ.

Στὴν ὁμιλία τοῦ *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου* ἡ χαρὰ εἶναι ἀκόμη ἐντονότερη. Καλεῖται ἀγαλλίασις καὶ εὐφροσύνη⁵². Χαρακτηρίζεται λαμπρὴ καὶ πλήρης⁵³. Ἐνῶ στὸν λόγο *Εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Ἄννης*, ἡ χαρὰ παραλληλίζεται μὲ ἐκείνην ποὺ προκαλεῖ ἡ γέννησις ἐνὸς νέου μέλους στὴ στενὴ οἰκογένεια. Στὴν *Εἰς τὰ Εἰσόδια* ὁμιλία τοῦ οἱ περιγραφὲς παραπέμπουν σὲ εἰκόνες καὶ συναισθήματα ποὺ ἀπαντοῦν σὲ γαμήλια τελετὴ, ὅπου ἡ συμμετοχὴ στὴ χαρὰ εἶναι κοινοτικὴ. Ἡ εὐδοκία τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου δὲν ἀφορᾷ ἓνα λαό, ἀλλὰ συνιστᾷ πρόξενον οἰκουμενικῆς χαρᾶς⁵⁴. Ὁ ἄνθρωπος χαίρεται, καθὼς πλησιάζει στὴν πλήρη ἔνωση μὲ τὸν Θεό, προσεγγίζοντας χρονικῶς τὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως.

50. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 140¹²⁴⁻¹²⁷. Πρβλ. Ἄ. Σπουρλάκου, ὅ.π., σ. 513.

51. *Εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Ἁγίας Ἄννης*, ὅτε συνέλαβε τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον, σ. 30¹⁶²⁻¹⁶⁴.

52. *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 164²⁶⁰.

53. Ὁ.π., σ. 152³.

54. Ν. Νικολαΐδου, «Τὸ πρόσωπο καὶ ὁ ρόλος τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ Θεοτόκου στὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὸν Ἅγιον Ἐπιφάνιο Κύπρου», ὅ.π., σ. 54.

Στὸν λόγο *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν ἡ χαρὰ ἀποκτᾶ* νέο ποιοτικὸ χαρακτηριστικό, αὐτὸ τῆς αἰωνιότητος. Δὲν εἶναι πρόσκαιρη. Δὲν ἔχει προσωρινὴ δύναμη καὶ ἐξασθενίζουσα ἐνέργεια⁵⁵, ὅπως ὅλες οἱ χαρὲς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἡ πηγὴ τῆς εἶναι αἰώνια καὶ ὑπερκόσμια. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰσέρχεται στὴν ἱστορία μέσω τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ὁ Πέτρος ἀκολουθεῖ τὴν πατερικὴ ἀντίληψη ποὺ προσδίδει στὸ «Χαίρε» τοῦ Ἀρχαγγέλου Μεσσιανικὸ περιεχόμενο⁵⁶, ἀφοῦ ὁ Ἀρχάγγελος μὲ τὸ «Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ» καταδεικνύει τὸν «αὐτουργὸν»⁵⁷ τῆς χαρᾶς. Μὲ τὴν Ἐνανθρώπησιν ὁ ἐκπεσὼν ἄνθρωπος ἀνεβαίνει στὸν θρόνον του, θεώνεται κατὰ χάριν, ἀνακτᾶ τὸ ἀρχαῖο του κάλλος.

Γιὰ τὸν Πέτρο, ἀνθρωπότητα καὶ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἔννοιες ταυτόσημες. Γι' αὐτό, τὸ μυστήριον τῆς ἐνώσεως ἀνθρώπινης καὶ θείας φύσεως στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων καθιστᾶ δυνατὴ τὴν ἔνωση τοῦ κάθε ἀνθρώπου μὲ τὸν ἕνα Θεό. Ὁ λόγος αὐτὸς ἔχει πῶς πλοῦσια Χριστολογικὴ διδασκαλία.

Ἡ ἕκταση τοῦ ἐσωτερικοῦ διαλόγου ποὺ ἀναπτύσσουν ὁ Γαβριήλ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξαγγελία τοῦ χαρμόσυνου γεγονότος, καὶ ἡ Μαρία, πρὶν ἀπὸ τὸ «αἰδοῦ ἢ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου»⁵⁸, εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογη μὲ τὰ λεγόμενά τους. Οἱ λογισμοὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου εἶναι πῶς περιορισμένοι σὲ σχέση μὲ τοὺς ἐκφωνηθέντες πρὸς τὴ Μαρία λόγους του, καὶ οἱ ῥήσεις τῆς Παρθένου εἶναι πολὺ λακωνικὲς σὲ σχέση μὲ τίς ἐσωτερικὲς σκέψεις καὶ τοὺς δισταγμοὺς τῆς.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑποδηλώνει τὸν τρόπο τῆς προσωπικῆς ἐγκόλπωσης τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπήσεως ἐκ μέρους τῆς Θεοτόκου ποὺ ὀφείλει νὰ

55. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 138⁹⁴⁻⁹⁶: «Χαίρε τῶν ἀνθρώπων ἡ σκεδάσασα τῆς κατηφείας τὴν θύελλαν καὶ χαρμόσυνα τούτοις καὶ λαμπρὰ τῆς ἀφθαρσίας ἐξυφάνασα περιβόλαια».

56. Πρβλ. ἐνδεικτικῶς, Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, *Ἐγκώμιον εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Παναγίας Θεοτόκου καὶ αἰεὶ παρθένου τῆς Μαρίας*, MPG 10,1156A-1160D (νόθο): Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, MPG 60,755-760: Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου*, MPG 96, 648BC-661A. Βλ. Ε. Πριγκιπάκη, ὁ.π., σ. 278, ὅπου καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, καὶ ἴδια, Α. Müller, *Marias Stellung*, σ. 447, ὅπου ἐπισημαίνεται ἡ εὐστοχία αὐτῆ παρατήρησις.

57. Ἀνδρέου Κρήτης, *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου*, MPG 97,893C.

58. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 140¹⁴⁰⁻¹⁴¹. Βλ. Λουκ. 1:38.

μιμηθεῖ κάθε χριστιανός. Κριτήριο σωτηρίας εἶναι ἡ ὑπέρβαση τῆς λογικῆς μέσω τῆς πίστεως, ἡ κατανίκηση τῶν δισταγμῶν μέσω τῆς ἐμπιστοσύνης στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ κατάλυση τοῦ «μεσότοιχου τοῦ φραγμοῦ»⁵⁹ μέσω τῆς κοινωνίας τῆς ἀγάπης⁶⁰. Ἡ «ἐφευρετικὴ τῶν κακῶν κεφαλὴ» τοῦ Πονηροῦ ἀρχίζει νὰ συντρίβεται. Ὁ Εὐαγγελισμὸς καὶ ἡ ἀποδοχὴ του ἀπὸ τὴ Μαρία εἶναι τὸ θανατηφόρο πλῆγμα στὸν Πονηρό. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ποῦ σ' αὐτὸν τὸν τελευταῖο λόγο του ὁ Πέτρος ἐπιστρατεύει ποιμαντικὲς νοουθεσίες πρὸς τοὺς χριστιανούς γιὰ τὴν ἀσκήση τοῦ πνευματικοῦ τους ἀγῶνα. Μὲ τὴν Ἐνανθρώπηση ὁ Θεὸς διανύει ὅλη τὴν ἀπόσταση καὶ γίνεται ἓνα μὲ τὸ πλάσμα του. Πρέπει, λοιπόν, τὸ ποίμνιο νὰ δείξει ἀνάλογη μὲ τῆς Παναγίας πίστη, ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπη στὸν Θεὸ καὶ νὰ βιώσει τὴν αὐθεντικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία παρομοιάζεται μὲ τὸν πρὸ τῆς πόλεως, δηλαδὴ τῆς Ἀναστάσεως, λιμένα⁶².

Παρόλο ποῦ ἡ ὁμιλία τοῦ Πέτρου ἀναφέρεται στὸν Εὐαγγελισμό, ὁ λόγος του εἶναι ἀναστάσιμος. Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία εἶναι τὸ προστάδιο τῆς Ἀναστάσεως «τῶν ἀγιασμένων σωμάτων». Ὁ ἄνθρωπος εἰσερχόμενος στὴν Ἐκκλησία γεύεται τὶς ἀπαρχὲς τῆς αἰώνιας μακαριότητος καὶ προσοικειώνεται τὸ μυστήριον τῆς μετοχῆς στὴν οὐράνια βασιλεία. Ἡ πίστη, ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συγγνώμη πρὸς τὸν συνάνθρωπο ὁδηγοῦν στὸν προσωπικὸ Εὐαγγελισμό, στὸν ἀγιασμό τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς κοινωνία ἀγίων πορεύεται, κατὰ τὸν Πέτρο, πρὸς τὴν Ἄνω Ἱερουσαλὴμ, τὴν πόλιν τοῦ Ἁγίου Πάσχα⁶³.

59. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου*, σ. 142¹⁵⁴.

60. *Ἔ.π.*, σ. 142¹⁵⁴⁻¹⁵⁵.

61. *Ἔ.π.*, σ. 142¹⁶⁷⁻¹⁶⁸.

62. *Ἔ.π.*, σ. 144²⁰⁹⁻²¹⁰: «Οὔτος ὁ λιμὴν πρὸ τῆς πόλεως ἐστίν, ἡγοῦν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως».

63. *Ἔ.π.*, σ. 146²³³⁻²³⁵.